
"Człowiek religijny w pismach filozoficznych Jadwigi Conrad-Martius i Edyty Stein", Jerzy Machnacz, Wrocław 1999 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 7/2, 214-216

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kład podczas swojego pogrzebu rozmawia z Sokratesem, który wskazuje między innymi na filozoficzne potknięcia w jego życiu. Rozmowa ta, to filozoficzny i intelektualny „rachunek sumienia”. Następnie zostają przywołane postacie Maurice Blondela i kardynała J. H. Newmana. Przypomniana tu zostaje książka *Le temps et l'éternité chez Plotin et saint Augustin*, która jest punktem wyjścia do rozważań filozoficznych na temat czasu i wieczności. Gdy pralat Vingt-Trois prowadzący pogrzeb kończy ryt pogrzebowy, pojawia się Dante, z którym autor rozmawia na temat miłości i poezji.

Po ceremonii pogrzebowej rozpoczyna się rozdział trzeci i ostatni omawianej książki zatytułowany *Il mio giudizio (Mój wyrok)*. Osądzenie dokonuje się przed Chrystusem przy pełnej sali Trybunału Niebieskiego w obecności Maryi, Świętych, oskarżycieli i obrońców. Obecni są między innymi św. Piotr i św. Teresa z Lisieux, która bierze czynny udział w obronie Autora. Podobnie jak czyni to niespodziewanie, zmarły niedawno, Francois Mitterrand, świadek obrony. Dramatyczne wystąpienia w sądzie, w którym wyrok nie jest oczywisty i Autor go nie podaje, są pretekstem do rozważań na temat humanizmu, kultury i przyszłości Europy i świata, a przede wszystkim człowieka jako osoby. Przywoływane są także inne postacie, jak generał de Gaulle, żona Maria Luiza, Anioł Stróż, a nawet Diabeł prowokując rozważania filozoficzne i teologiczne o sensie życia, sumieniu, świadomości i wartościach.

Prezentowana książka porusza wiele aktualnych problemów, ale przede wszystkim jest to dzieło genialne, gdy chodzi o sztukę słowa. Napisana z niebywałą lekkością powoduje, że czytelnik nawet nie zauważa, że uczestniczy w rozważaniach filozoficznych. Autor stawiając najbardziej podstawowe pytania i znajdując odpowiedzi otwiera cudowny świat *soffi*.

Czytając dużą ilość książek wprowadzających do filozofii można odnieść wrażenie, że cała filozofia zamyka się dziś wyłącznie w filozofii języka. Ukazanie się książki Jeana Guittona *Il mio testamento filosofico* jest wspaniałą alternatywą i ponownym odkryciem intelektualnych korzeni kultury europejskiej. Szkoda, że prawie zupełnie nie znamy Jeana Guittona jako filozofa, może dlatego zostawia książkę w formie testamentu filozoficznego, który kiedyś po przetłumaczeniu zostanie jakby rozpieczętowany dla polskiego czytelnika.

ks. Radosław Kisiel

Ks. Jerzy Machnac, *Człowiek religijny w pismach filozoficznych Jadwigi Conrad-Martius i Edyty Stein*,
Wrocław 1999, ss. 338

Odchodzący wiek dwudziesty skupił w dużej mierze swoją uwagę na człowieku. Człowiek stał się w tym stuleciu głównym przedmiotem refleksji filozoficznej, rozważań teologicznych. Znalazł się także w centrum zatroskania Kościoła, a w szczególności w działalności Jana Pawła II, papieża, zamykającego swym pontyfikatem to właśnie stulecie. Wydarzył się w tym stuleciu zdumiewający paradoks. W żadnym innym wieku nie upodlono tak człowieka, jak właśnie w wieku dwudziestym, i zarazem nigdy nie mówiono tak wiele o godności człowieka, o jego prawach, co w tym stuleciu. Dlatego jest ciągle potrzeba powracania do człowieka i do prawdy o nim. Każda zdrowa, odpowiedzialna refleksja nad człowiekiem, zmierzająca do zgłębienia prawdy o nim, jest godna szacunku i uznania,

stwarza bowiem szansę właściwego rozumienia i traktowania człowieka w życiu indywidualnym i społecznym.

W recenzowanej tu książce ks. Jerzy Machnaczej zajmuje się dwiema wybitnymi uczniami Edmunda Husserla: Jadwigą Conrad-Martius i Edytą Stein, które znaczną część swojej refleksji filozoficznej poświęciły właśnie człowiekowi.

Książka autora składa się z czterech rozdziałów. Rozdział pierwszy, noszący tytuł: *Wierność idei – Ruch fenomenologiczny* wprowadza w podstawowe problemy filozofii Conrad-Martius i Edyty Stein oraz ukazuje ich stanowisko wobec idealizmu transcendentnego Edmunda Husserla. Conrad-Martius wyraźnie odbiega od pozycji filozoficznej swego mistrza i opowiada się za fenomenologią o nastawieniu realistycznym, nazywaną fenomenologią ontologiczną, fenomenologią wierną rzeczywistości. Edyta Stein tymczasem nie deklaruje wyraźnie swego stanowiska względem swego mistrza, ale swoje zainteresowania skupia na osobie ludzkiej. W rozdziale drugim, zatytułowanym „*Wierność rzeczywistości*” *Duchowy byt człowieka w filozofii Conrad-Martius* autor ukazuje miejsce człowieka w kosmosie oraz jego statyczną i dynamiczną konstytucję, strukturę. Rozdział trzeci, noszący tytuł: *Wierność osobie. Duchowy byt człowieka w filozofii Stein*, prezentuje filozofię człowieka Edyty Stein w jej trzech postaciach: antropologii fenomenologicznej, metafizycznej i teologicznej. Rozdział czwarty, zatytułowany: *Oceny i perspektywy*, jest rozdziałem oceniającym. Znajdujemy tu interesujące zestawienie fenomenologii z filozofią klasyczną, głównie z filozofią Arystotelesa i św. Tomasza z Akwinu.

Książkę zamyka *Zakończenie*, w którym autor dokonuje generalnego podsumowania przeprowadzonych w pracy analiz. Na samym zaś końcu autor zamieszcza bibliografię, streszczenie i spis rzeczy w języku niemieckim.

Publikacja ks. Jerzego Machnaczej posiada wysokie walory metodologiczne i merytoryczne. Autor zasadnie próbuje ukazać aktualność i doniosłość podjętego problemu. Omówił krytycznie literaturę przedmiotu. Obrął też poprawną drogę realizacji postawionego zadania. Droga ta jest bardzo logiczna i przejrzysta. Autor, po historycznym rozdziale wprowadzającym, przedstawia w kolejnych rozdziałach główne wątki interesujących go myślicieli, by w rozdziale ostatnim dokonać konfrontacji ich stanowisk oraz pokazać ich stosunek do fenomenologii Husserla i powiązać z filozofią arystotelesowsko-tomistyczną. Książka napisana jest dobrym stylem. Charakteryzuje się poprawnym tokiem myślenia bez stosowania przeskoków i gubienia się w szczegółach. Zaufanie czytelnika budzi także bogata dokumentacja źródłowa, czerpana z oryginalnych tekstów niemieckich.

Prace prezentujące myśl więcej niż jednego autora, prace porównawcze, uchodzą za trudny rodzaj prac. Ks. Jerzy Machnaczej wywiązał się z postawionego zadania znakomicie. Potrafił zasadnie i z pewnym dystansem zreferować poglądy omawianych myślicieli. Z ich dzieł powybierał te wątki, które uchodzą za najbardziej charakterystyczne dla ich filozofii. W trakcie prezentacji znajdujemy uwagi krytyczne, porządkujące i oceniające, co może świadczyć o dużej rutynie naukowej autora. Lektura książki przekonuje nas, że autor porusza się bardzo swobodnie po drogach myślenia omawianych fenomenologów.

Książka autora stanowi duży wkład we współczesną myśl filozoficzną w Polsce. Przybliży bowiem polskiemu czytelnikowi myśl filozoficzną dwóch, ciągle jeszcze mało zna-

nych, wielkich kobiet naszego stulecia, z których jedna została wyniesiona do chwały ołtarzy. Z tego też tytułu jest godna polecenia wszystkim, którzy szukają głębszej prawdy o człowieku.

Ks. Ignacy Dec

Pontificio Istituto Liturgico Sant'Anselmo, *Scienza Liturgica Manuale di Liturgia*, red. Anscar J. Chupungco OSB, Edizioni PIMME 1998, t. I - V

W październiku 1988 roku ukazały się trzy pierwsze tomy, a kilka miesięcy później dwa następne podręcznika do liturgiki, wydanego przez Pontificio Istituto Liturgico Sant'Anselmo, zatytułowanego *Scienza Liturgica. Manuale di Liturgia*. Książka ta jest dziełem zbiorowym zredagowanym przez *Pro-Presiede* Instytutu Liturgicznego w Rzymie, ojca profesora Anscara J. Chupungco OSB, obecnie pełniącego funkcję prezydenta Instytutu Liturgicznego im. Pawła VI na Filipinach. Nad podręcznikiem pracowało 42 ekspertów liturgiki różnych narodowości, co nadało temu dziełu wyjątkowy charakter. Warto podkreślić, że wyjątkowość omawianego podręcznika przejawia się w tym, iż tak wielu autorów potrafiło zespolić swoje siły i podjąć wspaniałą współpracę, aby stworzyć dzieło obejmujące całą panoramę bogactwa liturgii. Niektóre części i rozdziały zostały opracowane przez pojedynczych autorów, inne natomiast przez małe, dwu-, trzyosobowe zespoły.

Manuale di liturgia, jak czytamy we wstępie do pierwszego tomu (s. 7-8) i jak zauważymy podczas lektury tego dzieła, przedstawia kompletny kurs studiów liturgicznych, odbywających się w rzymskim Instytucie Liturgicznym. Jest on jednocześnie propozycją podręcznika, wzorem i źródłem studium liturgiki dla studentów i profesorów Wydziałów Teologicznych i Seminariów Duchownych. Charakteryzuje się bowiem następującymi cechami:

- przedstawia teologiczne ujęcie liturgii,
- odnosi się do nauk humanistycznych takich, jak antropologia, psychosocjologia, nauka o języku i sztuka,
- uwzględnia aspekty pastoralne i duchowe,
- odnosi się do liturgii wschodnich i zachodnich nierzymskich, pozwalając na zapoznanie się z całym zagadnieniem kultu chrześcijańskiego.

Przedstawmy w skrócie poszczególne tomy tegoż dzieła. Tom pierwszy nosi tytuł *Wprowadzenie do liturgiki* i składa się z trzech części. Pierwsza część poświęcona została zagadnieniom wstępnym. Omawia się tutaj podstawowe wiadomości o liturgii, wschodnie i zachodnie rodziny liturgiczne. Następnie przedstawione jest zagadnienie liturgii w odniesieniu do Biblii i do nauki Ojców Kościoła. Ostatni rozdział tejże części zajmuje się tematem: liturgia a ekumenizm. Druga część to panorama historyczna liturgii. Znajdziemy tutaj rozważania dotyczące liturgii w pierwszych czterech wiekach, historię liturgii wschodnich i zachodnich. W trzeciej części autorzy ukazują nam źródła liturgiczne. Została tutaj przedstawiona problematyka tekstów i ksiąg liturgicznych, począwszy od najstarszych, a skończywszy na współczesnych. Oprócz przedstawienia samych źródeł, pod-